

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор
ЧНУ ім. П. Могили
Котляр Ю. В.

« » 2023 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇН»

Галузь знань 03 «Гуманітарні науки»
Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Розробник
Завідувачка кафедри історії
Гарант освітньої програми
Т.в.о. директора НН ІПО
Декан факультету політичних наук
Начальник НМВ

Підберезних І. Є.
Міронова І. С.
Шевченко Н.В.
Зуб К. М.
Хмель А. О.
Шкірчак С. В.

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Історія слов'янських країн» є важливою складовою частиною загального курсу всесвітньої історії. Хронологічно вона охоплює події від початків етногенезу європейських народів та становлення державності у Центрально-Східній Європі і до завершення Середньовіччя, що супроводжувалося Великими географічними відкриттями, падінням Візантії, формуванням загальноєвропейського економічного ринку. Особливістю курсу є його багатоплановість і дискусійність теоретичних проблем, синкретичний характер розглядуваних подій та явищ, пропонованих студентам до засвоєння, порівняння процесів що відбувалися у сусідніх з українськими землями країнах, що дозволяє більш повно проаналізувати суперечності у вітчизняній історії. «Історія слов'янських країн» – це дисципліна, яка вивчає політичні, соціокультурні, економічні процеси в конкретних формах і просторово-часових вимірах.

Предметом навчальної дисципліни є історія зарубіжних слов'янських народів в контексті особливостей і характерних рис тих конфесійно-культурних й державно-політичних систем, в рамках яких тривав їх соціально-економічний, політичний та етнокультурний розвиток у нову добу.

Дисципліна спирається на знання, отриманні здобувачами вищої освіти з таких предметів, як «Вступ до історії», «Історична географія» тощо.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни		
Найменування дисципліни	Історія слов'янських країн		
Галузь знань	03 «Гуманітарні науки»		
Спеціальність	032 «Історія та археологія»		
Спеціалізація (якщо є)	-		
Освітня програма	«Історія та археологія»		
Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)		
Статус дисципліни	нормативна		
Курс навчання	4		
Навчальний рік	2022-2023 н.р.		
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма	
	8	11, 12	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредити / 120 годин		
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма	
	– лекції	24 годин	6 годин
	– семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові)	24 години	8 годин
	– годин самостійної роботи студентів	72 годин	106 годин
Відсоток аудиторного навантаження	40 %	12 %	
Мова викладання	українська		
Форма підсумкового контролю	екзамен		

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

2.1. Місце навчальної дисципліни в освітньо-професійній програмі

Програма дисципліни «Історія слов'янських країн» відповідає вимогам освітньо- професійної програми щодо системи знань, вмінь та рівня їхньої сформованості, що має забезпечити набуття здобувачем вищої освіти особистісно-професійних якостей.

Контроль за роботою здобувачів вищої освіти здійснюється шляхом складання екзамену. Оцінювання самостійної роботи здобувачів вищої освіти проводиться відповідно до шкали оцінювання.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти цілісних знань з історії слов'ян, опанування ними суті тих процесів, що відбувалися в західно- та південнослов'янських землях у нову добу, усвідомлення взаємозв'язку та взаємозалежності певних історичних явищ, закономірностей загального розвитку людської цивілізації в Центральній та Південно-Східній Європі, ролі в ньому об'єктивного й суб'єктивного чинників.

Завдання вивчення дисципліни «Історія слов'янських країн» обумовлено методичним процесом «сприйняття - усвідомлення – застосування» знань:

- виробити у здобувачів вищої освіти вміння аналізувати й узагальнювати історичний матеріал, оцінювати найважливіші події та явища слов'янської історії в контексті світової;
- навчити здобувачів вищої освіти зіставляти історичні події з епохами, орієнтуватися в науковій періодизації історії нової доби слов'янських країн Центральної та Південно-Східної Європи;
- виробити вміння знаходити, критично аналізувати, систематизувати та узагальнювати потрібну інформацію щодо історії західних та південних слов'ян з середини XVII до початку XX ст.;
- сформувати навички застосовувати набуті знання для прогнозування суспільно-політичних процесів у країнах регіону, вивчення та викладання історичних дисциплін.

Розроблена програма відповідає освітньо-професійній програмі та орієнтована на **формування компетентностей:**

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)

ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

ФК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

2.2. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти у результаті вивчення навчальної дисципліни повинні:

знати

- місце та роль слов'ян у світовому історичному процесі;
- основні періоди слов'янської історії, їх особливості, визначальні події та явища в кожному з них;
- витоки й походження слов'янського етносу;
- загальні закономірності та регіональну (субрегіональну) специфіку історичного розвитку західних і південних слов'ян;
- типологію слов'янських середньовічних держав;
- історію суспільно-політичних та соціально-економічних процесів у слов'янських країнах Центральної та Південно-Східної Європи, роль і місце в ній видатних історичних осіб;

- основні риси слов'янської матеріальної та духовної культури, її взаємозв'язок із світовою культурою.
- **вміти**
- аналізувати основні концепції й гіпотези слов'янського етногенезу;
- об'єктивно та аргументовано оцінювати тенденції історичного розвитку західних та південних слов'ян з давніх часів до кінця XII ст., спираючись на різні типи джерел та наукову літературу;
- визначати особливості процесу державотворення та християнізації в регіоні;
- працювати з комплексом документальних джерел;
- вести самостійні дослідження в межах дисципліни;
- застосовувати на практиці знання, отримані в процесі навчання;
- надавати кваліфіковані консультації з проблемних питань, що вивчаються в межах курсу історії слов'ян.

Відповідно до освітньо-професійної програми очікувані **результати навчання** включають: ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

3. Програма навчальної дисципліни

3.1. Денна форма навчання

№	Теми	Ле кц ії	Се мі на рс ькі	Сам ості йна робо та
1	Тема 1. Витоки та походження давніх слов'ян.	2	2	3
2	Тема 2. Слов'яни в стародавній історії Центрально-Східної Європи.	2	-	4
3	Тема 3. Полабсько-поморські слов'яни (VIII - XII ст.).	2	2	3
4	Тема 4. Польська держава в період IX - XVI ст.	-	2	4
5	Тема 5. Великоморавська держава. Становлення та розвиток Чеського королівства (IX - XIV ст.).	2	-	4
6	Тема 6. Гуситський рух. Занепад чеської державності (XV-перша половина XVII ст.).	-	2	3
7	Тема 7. Словацькі землі у X - XVII ст.	2	-	4
8	Тема 8. Болгарія в VII-XIV ст.	-	2	3
9	Тема 9. Сербські землі в IX-першій половині XV ст. Чорногорія в X - XV ст.	2	-	3
10	Тема 10. Боснійські землі в X-першій половині XV ст. Хорватські землі в IX-першій половині XVI ст. Дубровник і Далмація в X - XV ст.	-	2	4
11	Тема 11. Південнослов'янські землі під владою Османів (XIV - перша половина XVII ст.).	2	-	3
12	Тема 12. Річ Посполита в XVII-наприкінці XVIII ст.	-	2	3

13	Тема 13. Національно-визвольний рух у польських землях наприкінці XVIII - в 60-х роках XIX ст.	2	-	4
14	Тема 14. Польські землі в другій половині XIX – на початку XX ст.	-	2	3
15	Тема 15. Чеські землі друга половина XVII - перша половина XIX ст.).	2	-	3
16	Тема 16. Чеські землі в добу Модернізації (друга половина XIX - початок XX ст.)	-	2	3
17	Тема 17. Словацькі землі XVIII - початок XX ст.	2	-	3
18	Тема 18. Болгарські землі друга половина XVII - на початку XX ст.	-	2	3
19	Тема 19. Сербські землі XVI - початку XX ст.	2	-	3
20	Тема 20. Чорногорія в боротьбі за незалежність (кінець XVIII -початок XX ст.)	-	2	3
21	Тема 21. Хорватські та словенські землі XVI - початок XX ст.	2	-	3
22	Тема 22. Македонський народ на шляху до національного самовизначення (XIX – початок XX ст.).	-	2	3
	Всього за курсом	24	24	72

3.2. Заочна форма навчання

№	Теми	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1	Тема 1. Витоки та походження давніх слов'ян.	-	2	4
2	Тема 2. Слов'яни в стародавній історії Центрально-Східної Європи.	-	-	5
3	Тема 3. Полабсько-поморські слов'яни (VIII - XII ст.).	2	-	4
4	Тема 4. Польська держава в період IX - XVI ст.	-	-	5
5	Тема 5. Великоморавська держава. Становлення та розвиток Чеського королівства (IX - XIV ст.).	-	-	5
6	Тема 6. Гуситський рух. Занепад чеської державності (XV-перша половина XVII ст.).	2	-	4
7	Тема 7. Словацькі землі у X - XVII ст.	-	2	4
8	Тема 8. Болгарія в VII-XIV ст.	-	-	5
9	Тема 9. Сербські землі в IX-першій половині XV ст. Чорногорія в X -XV ст.	2	-	4
10	Тема 10. Боснійські землі в X-першій половині XV ст. Хорватські землі в IX-першій половині XVI ст. Дубровник і Далмація в X - XV ст.	-	-	5
11	Тема 11. Південнослов'янські землі під владою Османів (XIV - перша половина XVII ст.).	-	2	4
12	Тема 12. Річ Посполита в XVII-наприкінці XVIII ст.	-	-	5
13	Тема 13. Національно-визвольний рух у польських землях наприкінці XVIII - в 60-х роках XIX ст.		-	5
14	Тема 14. Польські землі в другій половині XIX – на початку XX ст.	-	-	5
15	Тема 15. Чеські землі друга половина XVII - перша половина XIX ст.).	-	2	4

16	Тема 16. Чеські землі в добу Модернізації (друга половина XIX - початок XX ст.)	-		5
17	Тема 17. Словацькі землі XVIII - початок XX ст.	-	-	5
18	Тема 18. Болгарські землі друга половина XVII - на початку XX ст.	-	-	4
19	Тема 19. Сербські землі XVI - початку XX ст.	-	-	6
20	Тема 20. Чорногорія в боротьбі за незалежність (кінець XVIII -початок XX ст.)	-	-	6
21	Тема 21. Хорватські та словенські землі XVI - початок XX ст.	-	-	6
22	Тема 22. Македонський народ на шляху до національного самовизначення (XIX – початок XX ст.).	-	-	6
	Всього за курсом	6	8	106

4. Зміст навчальної дисципліни

Денна форма

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Витоки та походження давніх слов'ян. Гіпотези та концепції прабатьківщини слов'ян. Антропологічні особливості слов'ян. Перші історичні відомості про слов'ян.
2	Тема 2. Слов'яни в стародавній історії Центрально-Східної Європи. Формування західно - та південнослов'янського етносів. Суспільно-економічний розвиток і культура давніх слов'ян. Поява слов'ян на історичній арені. Слов'янські племена в добу «Великого переселення народів». Заселення слов'янами Балканського півострова. Слов'яни східні, західні та південні. Суспільно-політичний устрій давніх слов'ян. Розвиток господарства та економіки давніх слов'ян. Релігійні вірування давніх слов'ян. Становлення слов'янської культури.
3	Тема 3. Полабсько-поморські слов'яни (VIII - XII ст.). Розселення полабсько-поморських племен. Франко-слов'янське протистояння. Вендська держава слов'ян. Підкорення німцями полабських слов'ян.
4	Тема 5. Великоморавська держава. Становлення та розвиток Чеського королівства (IX - XIV ст.). Виникнення Моравської держави. Німецька експансія на землі Великоморавського князівства. Просвітницька діяльність Кирила і Мефодія. Занепад Великоморавського князівства. Культурне значення Великої Моравії. Утворення держави Пржемысловичів. Чеське королівство у XIII ст. Соціально-економічний розвиток. Розвиток чеських міст. Політична ситуація в Чехії в першій третині XIV ст. Чеська корона за правління Карла IV.
5	Тема 7. Словацькі землі у X - XVII ст. Приєднання словацьких земель до Угорського королівства. Словацькі терени під владою Арпадів та Анжуйської династії. Рух «братиків» і боротьба за Угорську корону в XV ст. Соціально-економічне становище словацьких земель. Розвиток культури. Словацькі землі в складі монархії Габсбургів. Османська навала та її наслідки. Реформація та контрреформація на словацьких теренах. Словаччина в період османсько-габсбурзького протистояння. Становлення словацької культури в XVI-XVII ст.
6	Тема 9. Сербські землі в IX-першій половині XV ст. Чорногорія в X-XV ст. Заселення сербами Балкан. Перші сербські державні утворення. Держава Неманичів. Царство Стефана Душана. Початок османської експансії. Розпад Сербського царства. Сербська деспотовина. Сербська культура. Перші державні утворення на території Чорногорії. Об'єднання Зети з Рашкою та його наслідки. Зета між Венецією і Османською імперією.

7	<p>Тема 11. Південнослов'янські землі під владою Османів (XIV - перша половина XVII ст.). Завоювання турками-османами південнослов'янських земель. Внутрішня політика Порту на загарбаних землях. Соціально-економічне становище поневолених народів. Національно-визвольний рух та його форми. Культура південних слов'ян.</p>
8	<p>Тема 13. Національно-визвольний рух у польських землях наприкінці XVIII - в 60-х роках XIX ст. Становище польських земель. Листопадове повстання 1830-1831 рр. «Велика еміграція» і національно-визвольний рух у 30-40-х роках XIX ст. у польських землях. Січневе повстання 1863-1864 рр.</p>
9	<p>Тема 15. Чеські землі друга половина XVII - перша половина XIX ст.). Чеські землі в Ранній Новий час (друга половина XVII-кінець XVIII ст.). Національне Відродження та спроби відновлення чеської державності (кінець XVIII-перша половина XIX ст.). Наслідки Тридцятилітньої війни для чеських земель. Становище чеських земель у першій половині XVIII ст. Політика «освіченого абсолютизму» в Чехії. Культура в чеських землях. Чеське національне Відродження. Суспільно-економічний розвиток чеських земель. Революція 1848-1849 рр. у Чехії. Розвиток чеської культури.</p>
10	<p>Тема 17. Словацькі землі XVIII - початок XX ст. Словацькі землі у складі Габсбурзької монархії (XVIII-перша половина XIX ст.). Словацькі землі в дуалістичній Австро-Угорській монархії (друга половина XIX- початок XX ст.). Суспільно-економічне становище та політика «освіченого абсолютизму» в словацьких землях. Словацьке Просвітництво. Словацьке національне Відродження. Участь словаків у революції 1848-1849 рр. Становище словацьких земель після 1849 р. «Меморандум словацького народу». Словаччина у складі дуалістичної монархії. Економічний розвиток словацьких земель. «Словацьке питання» в роки Першої світової війни. Розвиток словацької культури.</p>
11	<p>Тема 19. Сербські землі XVI - початку XX ст. Серби під владою Османів та Габсбургів (XVI-XVIII ст.). Відновлення сербської державності (XIX ст.). Королівство Сербія наприкінці XIX – на початку XX ст. Серби у складі Угорської корони. Серби під османською владою. Переселення 1690 р. Серби в Габсбурзькій монархії. Сербська культура. Перше сербське повстання. Друге сербське повстання. Здобуття Сербією автономії. Розвиток сербської державності в другій третині XIX ст. Сербська культура. Сербська держава наприкінці XIX ст. Сербія за правління останнього Обреновича. Внутрішня та зовнішня політика Сербії на початку XX ст. Сербія в Балканських війнах. Сербія в Першій світовій війні. Розвиток сербської культури.</p>
12	<p>Тема 21. Хорватські та словенські землі XVI - початок XX ст. Хорватські та словенські землі під владою Габсбургів і Венеції (XVI- XVIIIст.). Хорвати та словенці у складі Габсбурзької монархії (XIX – початок XX ст.). Становище хорватських земель у XVI ст. Хорвати і словенці в умовах абсолютизму та реакції. Хорватська та словенська культура (XVI- XVIIIст.). Хорвати та словенці на початку XIX ст. Хорватсько-угорський договір 1868 р. Наступ реакції. Хорватські та словенські землі на зламі XIX – XX ст. Хорватська та словенська культура XIX – початок XX ст.</p>

4.2. План семінарських занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Витоки та походження давніх слов'ян.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Формування західних і південних слов'ян. 2. Суспільно-політичний устрій та розвиток господарства давніх слов'ян. 3. Релігійні вірування та культура слов'ян. <p>Контрольні питання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Проаналізуйте основні теорії щодо прабатьківщини слов'ян.

	<p>2. Коли і в творах яких авторів з'являються перші відомості про слов'ян?</p> <p>3. Як позначилось вторгнення гунів до Європи на слов'ян?</p> <p>4. Розкрийте процес формування західних і південних слов'ян. Використовуючи монографію Л.Л. Залізняка «Первісна історія України» (К., 1999), покажіть племена яких археологічних культур брали участь у становленні західних і південних слов'ян.</p> <p>5. Розкрийте основні риси суспільно-політичного устрою давніх слов'ян.</p> <p>6. Обґрунтуйте чому основним господарським заняттям давніх слов'ян було землеробство.</p> <p>7. Чому давньослов'янська матеріальна культура мала деревинний характер?</p> <p>8. Які уявлення були в основі релігійних вірувань давніх слов'ян?</p>
2	<p>Тема 3. Полабсько-поморські слов'яни (VIII - XII ст.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розселення полабсько-поморських племен. 2. Франко-слов'янське протистояння. 3. Вендська держава слов'ян. 4. Підкорення німцями полабських слов'ян. <p><i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Особливості суспільно-політичного устрою полабсько-поморських племен. 6. Особливості соціально-економічного становища полабсько-поморських племен.
3	<p>Тема 4. Польська держава в період IX - XVI ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Політичний розвиток Польщі і формування станово-представницької монархії. 2. Польсько-литовські унії. Утворення Речі Посполитої. 3. Соціально-економічний розвиток Польщі. Виникнення і функціонування фільварково-панщинної системи. <p><i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрийте особливості державного устрою Польщі в XV-XVI ст. 2. Дайте характеристику "Артикулів" короля Генріха Валуа. 3. Проаналізуйте і запишіть причини виникнення фільварково-панщинної системи. 4. Польсько-литовські унії і етапи утворення Речі Посполитої. 5. Складіть династичну таблицю польських королів Ягеллонської династії.
4	<p>Тема 6. Гуситський рух. Занепад чеської державності (XV-перша половина XVII ст.).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Політичне і соціально-економічне становище Чехії на рубежі XIV - XVст. 2. Зародження гуситського руху. Політична боротьба в 1415 — 1419 рр. 3. Початок, хід, стани гуситської революції. Основні вимоги гуситів. 4. Гуситські війни. <p><i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте розстановку політичних сил в Чехії на поч. XV ст. 2. Визначте і запишіть причини загострення протиріч між бюргерством міською біднотою і патриціатом, селянами і феодалами, рицарями і магнатами. 3. Яке становище займала католицька церква в Чехії в кін. XIV- на поч.XV ст.? 4. Чому політика католицької церкви викликала невдоволення більшості населення Чехії? 5. Розкрийте причини перемог гуситів в боротьбі проти учасників хрестових походів. 6. Визначте та запишіть причини поразки та історичне значення гуситської революції. 7. Чому одні дослідники гуситський рух називають «гуситськими війнами» і «гуситською революцією»? Відповідь обґрунтуйте.
5	<p>Тема 8. Болгарія в VII-XIV ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Утворення, соціально-економічний розвиток, устрій і зовнішня політика Першого Болгарського царства. 2. Болгарія під владою Візантії. 3. Друге Болгарське царство: політична історія, розвиток феодальних відносин, зовнішня політика. 4. Завоювання Болгарії турками: причини і наслідки. <p><i>Контрольні питання:</i></p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Визначте причини християнізації Першого Болгарського царства. 2. Як візантійське панування вплинуло на економічний розвиток Болгарії? Як проходив процес феодалізації? 3. Дайте характеристику системи землеволодіння в Болгарії у VII – XIV ст. 4. Чи можна вважати, що централізація Болгарського царства завершилася при Асені II (1218 - 1241)? Обґрунтуйте відповідь. 5. Визначте причини розпаду Другого Болгарського царства? 6. Яка подія спричинила швидку втрату державності Болгарією? Чому?
6	<p>Тема 10. Боснійські землі в X-першій половині XV ст. Хорватські землі в IX-першій половині XVI ст. Дубровник і Далмація в X - XV ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Перші історичні відомості про хорватів. Держава короля Томислава. 2. Прийняття християнства. «Глаголяші». 3. Занепад середньовічної хорватської держави. 4. Соціально-культурний розвиток. 5. Розквіт Дубровника. Далмація в XII-XIV ст. 6. Економічні та політичні здобутки (перша половина XV ст.). Актуалізація османської загрози. 7. Хорватська культура. Дубровницько-далматинське літературне відродження. <p><i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Боснійські землі в X-XIII ст. 2. Боснійська ба новина. 3. Боснія за правління Твртко. 4. Занепад Боснійської держави.
7	<p>Тема 12. Річ Посполита в XVII-наприкінці XVIII ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Польща та національно-визвольний рух польського народу. 2. Шведська інтервенція на землі Речі Посполитої. 3. Польсько-турецьке суперництво. 4. Річ Посполита і Північна війна. 5. Реформи в 1760-х рр. Перший поділ Речі Посполитої. 6. Великий сейм. Другий поділ Речі Посполитої. 7. Повстання під проводом Т.Костюшка та третій поділ Речі Посполитої. 8. Розвиток польської культури. <p><i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Місце та значення для польської історії діяльності родини Чарторийських. 2. Конституція 3 травня 1791 р. 3. Робота з історичною картою «Поділи Речі Посполитої (1772-1795 рр.).»
8	<p>Тема 14. Польські землі в другій половині XIX – на початку XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Становище польських земель. 2. Суспільно-політичне життя польських земель на початку XX ст. 3. Розвиток польської культури. <p><i>Контрольне питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. «Польське питання» в роки війни в історіографії.
9	<p>Тема 16. Чеські землі в добу Модернізації (друга половина XIX - початок XX ст.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Революція 1848-1849 рр. у чеських землях. Народні збори. Празьке повстання. Кромержжиський сейм. 2. Слов'янський з'їзд 1848 р. «Маніфест до європейських народів». 3. Суспільно-економічний розвиток чеських земель другої пол. XIX – на початку XX ст. <p><i>Контрольні питання:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Чеські національно-політичні рухи другої пол. XIX – на початку XX ст. 2. Розвиток чеської культури другої пол. XIX – на початку XX ст.
10	<p>Тема 18. Болгарські землі друга половина XVII - на початку XX ст.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Становище болгарських земель під владою Османської імперії і основні риси визвольної боротьби в другій половині XVII - першій половині XIX ст.

	<p>2. Суспільно- політичний рух в Болгарії в 60-70-ті роки XIX ст. Квітневе повстання 1875 р. та його наслідки.</p> <p>3. Утворення болгарської національної держави. Тирновська Конституція.</p> <p>4. Політичний і соціально-економічний розвиток Болгарії наприкінці XIX на початку XX ст.:</p> <p>а) боротьба за возз'єднання болгарських земель;</p> <p>б) зміна правлячої династії;</p> <p>в) формування багатопартійної системи;</p> <p>г) розвиток сільського господарства і промисловості.</p> <p><i>Контрольні питання:</i></p> <p>1. Проаналізуйте становище болгарських земель у складі Османської імперії, визначте причини і форми визвольної боротьби.</p> <p>2. Розкрийте основні напрямки і цілі суспільно-політичного руху у Болгарії в 60-70 - ті роки XIX ст.</p> <p>3. Розкрийте участь болгар у російсько-турецькій війні 1877-1878рр.</p> <p>4. Проаналізуйте умови Сан-Стефанського договору між Росією і Туреччиною і рішення Берлінського конгресу щодо Болгарії. Чому західні держави не підтримали Росію у створенні єдиної Болгарської держави?</p> <p>5. Чому загострилися російсько-болгарські відносини у 1879-1885 рр.?</p> <p>6. Розкрийте основні причини зміни правлячої династії в Болгарії.</p> <p>7. Проаналізуйте причини утворення нових політичних партій і багатопартійної системи в Болгарії.</p> <p>8. Який зовнішньополітичний курс проводила Болгарія наприкінці XIX - на початку XX ст.?</p> <p>9. Проаналізуйте основні напрямки розвитку капіталізму в сільському господарстві та промисловості в кінці XIX - на початку XX ст.</p>
11	<p>Тема 20. Чорногорія в боротьбі за незалежність (кінець XVIII -початок XX ст.)</p> <p>1. Чорногорські землі в складі Османської імперії в другій пол. XVII – XVIII ст.</p> <p>2. Здобуття Чорногорією державного суверенітету.</p> <p>3. Внутрішня і зовнішня політика князя Ніколи.</p> <p>4. Чорногорська культура.</p> <p>5. Боснійсько-Герцеговинське повстання 1875 р. Боснія та Герцеговина в складі Австро-Угорщини.</p> <p>6. Економічне, політичне й етноконфесійне становище Боснії і Герцеговини в другій пол. XVII – 70-ті рр. XIX ст.</p> <p><i>Контрольні питання:</i></p> <p>1. Цетинська митрополія.</p> <p>2. Битва біля с. Круси 1796 р.</p> <p>3. Встановлення світського правління династії Петровичів.</p> <p>4. Чорногорія під час «Східної кризи» 1875-1878 рр.</p>
12	<p>Тема 22. Македонський народ на шляху до національного самовизначення (XIX – початок XX ст.).</p> <p>1. Становище македонців у складі Османської імперії.</p> <p>2. Становлення македонського національно-визвольного руху.</p> <p>3. Македонія за часів младотурецької революції та Балканських воєн 1912 – 1913 рр.</p> <p><i>Контрольне питання:</i></p> <p>1. Іллінденське повстання 1903 р.</p>

Заочна форма

4.3. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 3. Полабсько-поморські слов'яни (VIII - XII ст.).</p> <p>Розселення полабсько-поморських племен. Франко-слов'янське протистояння. Вендська держава слов'ян. Підкорення німцями полабських слов'ян.</p>

2	Тема 6. Гуситський рух. Занепад чеської державності (XV-перша половина XVII ст.). Криза чеського суспільства та зародження гуситського руху. Гуситська революція та гуситські війни. Суспільно-економічний розвиток Чехії. Чеські землі під владою Габсбургів. Повстання станів 1620 р. Чеська середньовічна культура.
3	Тема 9. Сербські землі в IX-першій половині XV ст. Чорногорія в X -XV ст. Заселення сербами Балкан. Перші сербські державні утворення. Держава Неманичів. Царство Стефана Душана. Початок османської експансії. Розпад Сербського царства. Сербська деспотовина. Сербська культура. Перші державні утворення на території Чорногорії. Об'єднання Зети з Рашкою та його наслідки. Зета між Венецією і Османською імперією.

4.2. План семінарських занять

№	Тема заняття / план
1	Тема 1. Витоки та походження давніх слов'ян. 1.Формування західних і південних слов'ян. 2.Суспільно-політичний устрій та розвиток господарства давніх слов'ян. 3.Релігійні вірування та культура слов'ян. <i>Контрольні питання:</i> 1. Проаналізуйте основні теорії щодо прабатьківщини слов'ян. 2. Коли і в творах яких авторів з'являються перші відомості про слов'ян? 3. Як позначилось вторгнення гунів до Європи на слов'ян? 4. Розкрийте процес формування західних і південних слов'ян. Використовуючи монографію Л.Л. Залізняка «Первісна історія України» (К., 1999), покажіть племена яких археологічних культур брали участь у становленні західних і південних слов'ян. 5. Розкрийте основні риси суспільно-політичного устрою давніх слов'ян. 6. Обґрунтуйте чому основним господарським заняттям давніх слов'ян було землеробство. 7. Чому давньослов'янська матеріальна культура мала деревинний характер? 8. Які уявлення були в основі релігійних вірувань давніх слов'ян?
2	Тема 7. Словацькі землі у X - XVII ст. 1.Словацькі землі в складі монархії Габсбургів. 2.Реформація та контрреформація на словацьких теренах. 3.Словаччина в період османсько-габсбурзького протиборства. <i>Контрольне питання:</i> 1.Розвиток словацької культури.
3	Тема 11. Південнослов'янські землі під владою Османів (XIV- перша половина XVII ст.). 1.Завоювання турками-османами південнослов'янських земель. 2.Внутрішня політика Порти на загарбаних землях. 3.Соціально-економічне становище поневолених народів. 4.Національно-визвольний рух та його форми. <i>Контрольне питання:</i> 1.Культура південних слов'ян.
4	Тема 15. Чеські землі друга половина XVII - перша половина XIX ст.). 1. Соціально-економічне становище у чеських землях (друга пол. XVII – перша пол. XIX ст.). 2. Політика «освіченого абсолютизму» в Чехії. 3. Чеське національне Відродження. Австророславізм. 4. Розвиток чеської культури доби національного Відродження. <i>Контрольні питання:</i> 1. Розкрийте основні напрямки промислової революції в чеських землях. Коли почалася і закінчилась промислова революція в Чехії? 2. Визначте головні причини зародження національного руху в Чехії та його форми. 3. Проаналізуйте причини революції 1848 - 1849 рр. в чеських землях. 4. Які форми політичної боротьби застосовували чеські партії в II пол.

XIX - напоч. XXст.?
5. Проаналізуйте робітничий і соціально-демократичний рухи в чеських землях. В чому полягала їх сила і слабкість?

5.Завдання для самостійної роботи

	Теми	Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Витоки та походження давніх слов'ян.	3	4
2	Тема 2. Слов'яни в стародавній історії Центрально-Східної Європи.	4	5
3	Тема 3. Полабсько-поморські слов'яни (VIII - XII ст.).	3	4
4	Тема 4. Польська держава в період IX - XVI ст.	4	5
5	Тема 5. Великоморавська держава. Становлення та розвиток Чеського королівства (IX - XIV ст.).	4	5
6	Тема 6. Гуситський рух. Занепад чеської державності (XV-перша половина XVII ст.).	3	4
7	Тема 7. Словацькі землі у X - XVII ст.	4	4
8	Тема 8. Болгарія в VII-XIV ст.	3	5
9	Тема 9. Сербські землі в IX-першій половині XV ст. Чорногорія в X -XV ст.	3	4
10	Тема 10. Боснійські землі в X-першій половині XV ст. Хорватські землі в IX-першій половині XVI ст. Дубровник і Далмація в X - XV ст.	4	5
11	Тема 11. Південнослов'янські землі під владою Османів (XIV - перша половина XVII ст.).	3	4
12	Тема 12. Річ Посполита в XVII-наприкінці XVIII ст.	3	5
13	Тема 13. Національно-визвольний рух у польських землях наприкінці XVIII - в 60-х роках XIX ст.	4	5
14	Тема 14. Польські землі в другій половині XIX – на початку XX ст.	3	5
15	Тема 15. Чеські землі друга половина XVII - перша половина XIX ст.).	3	4
16	Тема 16. Чеські землі в добу Модернізації (друга половина XIX - початок XX ст.)	3	5
17	Тема 17. Словацькі землі XVIII - початок XX ст.	3	5
18	Тема 18. Болгарські землі друга половина XVII - на початку XX ст.	3	4
19	Тема 19. Сербські землі XVI - початку XX ст.	3	6
20	Тема 20. Чорногорія в боротьбі за незалежність (кінець XVIII -початок XX ст.)	3	6
21	Тема 21. Хорватські та словенські землі XVI - початок XX ст.	3	6
22	Тема 22. Македонський народ на шляху до національного самовизначення (XIX – початок XX ст.).	3	6
	Всього за курсом	72	106

Під час вивчення дисципліни здобувачі вищої освіти виконують індивідуальне науково-дослідне завдання (**написання есе**), що є видом позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти, використовується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни та є необхідною умовою формування підсумкової оцінки з дисципліни. Виконання індивідуального науково-дослідного завдання сприяє поглибленню та закріпленню теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти при прослуховуванні лекційного курсу та самостійному вивченню дисципліни.

Здобувачам вищої освіти пропонується **написати есе** на одну з тем, поданих нижче згідно з графіком захисту. Індивідуальне завдання оцінюється за такими критеріями: самостійність виконання; якість оформлення.

Критерії написання: обсяг: 5-7 сторінок друкованого тексту без титульного аркуша та списку використаних джерел (формат сторінки – А4; шрифт – Times New Roman; кегль - 14,

міжрядковий інтервал – 1,5; береги: справа, зліва, зверху, знизу – 20 мм). Структура роботи: вступ (де здобувач вищої освіти формулює актуальність проблеми, мету власного дослідження та задачі її виконання), основна частина (має містити головні ідеї та факти, а також не менше двох-трьох аргументів на користь висловленої тези. Кожен аргумент має бути підтверджений не менш ніж двома конкретними історичними прикладами чи спиратися на історичні джерела, що дозволяють використати їх як основу для аргумента. Беручи до уваги різні позиції та точки зору, важливим є їх критичний аналіз, а також виявлення власного ставлення до досліджуваної проблеми); висновки (подається авторський аналіз зазначених проблем); список використаних джерел (має налічувати не менше 15 наукових джерел, у тому числі наукові статті, монографії); результат перевірки на антиплагиат. Есе може супроводжуватися наочністю: презентацією, інфографікою, відео, фото, географічними картами, малюнками, музикою, таблицями тощо.

Теми для написання есе

1. Українські історики про походження і прабатьківщину слов'ян.
2. Місце та роль слов'янських народів у світовому історичному процесі.
3. Заселення слов'янами Балканського півострова. Формування південнослов'янського етносу.
4. Полабсько-поморські слов'яни VIII-XII ст.
5. Реформаційний і контрреформаційний рух в Польщі в XVI ст.
6. Боротьба Польщі з німецькою експансією.
7. Формування і розвиток станово-представницької монархії в Польщі у кінці XIV-XVI ст.
8. Місце та значення для польської історії діяльності родини Чарторийських.
9. Прийняття болгарами християнства.
10. Богомільський рух в Болгарії.
11. Сербська культура XII - XV ст.
12. Прийняття християнства хорватами і діяльність хорватських «глаголятів».
13. Чехія в період гуситської революції 1419-1471 рр.
14. Суспільно-політичні погляди Яна Гуса.
15. Програми чашників і таборитів.
16. Дубровник і Далмація X-XV ст.
17. Чехія в період розвитку трансформованого суспільства (1437 - 1471 рр.).
18. Адміністративно-територіальний устрій південнослов'янських народів у складі Османської імперії.
19. Боротьба болгарського народу проти турецького панування в XV-XVII ст.
20. Конституція Транслейтанії.
21. Економічний розвиток польських земель в I пол. XIX ст.
22. І. Лелевель - польський вчений-історик і революціонер.
23. Розвиток польської національної культури наприкінці XIX - на поч. XX ст.
24. Національне питання в Чехії та Словаччині в XIX ст.
25. Розвиток економіки чеських земель у другій половині XIX ст.
26. Робітничий рух в чеських і словацьких землях.
27. Розвиток чеської культури доби національного Відродження.
28. Політика «освіченого абсолютизму» в Чехії.
29. Конституційні реформи 60-х р. XIX ст. у Цислейтанії та їх наслідки у чеських землях.
30. Основні етапи промислової революції у Чехії та її народногосподарські і демографічні наслідки
31. Болгарське національне відродження. Діяльність Паїсія Хілендарського і Софронія Врачанського.
32. Зовнішня політика Болгарії у кінці XIX - на початку XX ст.
33. Економічне становище південнослов'янських народів у складі Османської імперії наприкінці XVIII - на поч. XIX ст.: порівняльний аналіз.
34. Внутрішня боротьба у Сербії щодо шляхів розвитку держави (1835-1882 р.).
35. Роль православної церкви у боротьбі за незалежність Чорногорії.

36. Сербське князівство на шляху до незалежності.
37. Сербська культура у другій половині XIX - на початку XX ст.
38. Внутрішня і зовнішня політика Сербії на поч. XX ст.
39. Боснійська криза 1908-1909 рр. - переддень Першої світової війни.
40. Балкани та політика Антанти і Троїстого союзу.
41. Чорногорія в роки Першої світової війни.
42. Реформи Марії Терезії і Йосипа II та їх наслідки для словацького суспільства.
43. Словацьке національне Відродження.
44. Революція 1848-1849 рр. у словацьких землях.
45. Політичні течії у словацькому національному русі. Їх програмні документи та основні напрямки діяльності.
46. Діяльність Л. Штура.
47. „Македонська проблема” і „східне питання”.
48. Боснія та Герцеговина в планах Сербії, Чорногорії та Австрійської імперії.
49. Реформи 50-60-х років в Австрійській імперії та їх наслідки для Хорватії та Словенії
50. Хорватське й словенське національне Відродження.
51. «Велика еміграція» і польський національний рух 30-х – поч. 40-х рр. XIX ст.

6. Підсумковий контроль

Формою підсумкового контролю є екзамен, який проводиться в усній формі. Робота здобувачів вищої освіти оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо здобувач вищої освіти не відвідував курс лекцій, семінарські заняття та не виконав контрольні заходи, а отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання екзамену.

Питання для підготовки до екзамену

1. Місце курсу у системі історичної освіти.
2. Витоки та походження слов'ян.
3. Утворення болгарської народності та держави.
4. Болгарія в кінці IX – початку XI століть. Церковна організація.
5. Друге Болгарське царство.
6. Болгарський народ під владою Османської імперії.
7. Сербські землі в VII - середині XIV ст.
8. Сербські землі в другій половині XIV – XV століттях.
9. Історія словенських та хорватських земель в добу середньовіччя.
10. Чорногорія і Боснія в добу середньовіччя.
11. Генеза польської державності за династії П'ястів.
12. Основні етапи розвитку Польщі XIII- XV століть. Династія Ягеллонів.
13. Розвиток польської держави в XVI- кінці XVIII ст. Особливості станово-представницької монархії.
14. Політичний розвиток Речі Посполитої у другій половині XVIII століття.
15. Формування перших державних об'єднань у західних слов'ян.
16. Великоморавська держава та її роль в історії чехів та словаків.
17. Чехія в X-XIV століттях.
18. Гуситський рух та його політичні і релігійні наслідки.
19. Чеські землі під владою Габсбургів.
20. „Весна народів” та її наслідки.
21. Словаччина в добу середньовіччя.
22. Словаччина в системі монархії Габсбургів
23. Болгарське національне відродження кінця XVIII-XIX століть.

24. Створення болгарської національної держави кінця XIX – початку XX ст.
25. Сербія на шляху до незалежності 40-і роки XIX – кінець XIX ст.
26. Хорватія, Словенія, Чорногорія (кінець XVIII ст. - 1914 р.).
27. Південнослов'янські землі в роки Першої світової війни.
28. Польські землі в новий час (кінець XVIII століття - 1914 р.).
29. Чеські та словацькі землі в новий час (кінець XVIII століття - 1914 р.).
30. Болгарське царство 1914 р. - середина 40-х років.
31. Вересневе повстання 1923 року в Болгарії та його історична роль в антифашистському Опорі.
32. Болгарія в роки Другої світової війни.
33. Створення Королівства сербів, хорватів і словенців (СХС).
34. Економічний та політичний розвиток Королівства СХС у міжвоєнний період.
35. Південнослов'янські народи у роки II світової війни.
36. Створення Польської республіки (другої Речі Посполитої).
37. Польська республіка в міжвоєнний період.
38. Проблема „IV розподілу Речі Посполитої в українській та польській історіографії.
39. Польський народ в роки Другої світової війни.
40. Створення Чехословацької Республіки.
41. Чехословаччина у міжвоєнний період.
42. Політичне життя Чехословаччини в 1918-1938 рр. Платформа Т. Масарика та Е. Бенеша.
43. Чехи і словаки в роки Другої світової війни.
44. Становлення тоталітарних режимів в країнах Східної Європи (1944-1948 рр.).
45. Соціально-політичні кризи тоталітарних режимів (кінець 40-х рр. - перша половина 80-х рр.).
46. Крах тоталітарної системи та народні революції (кінець 80-х років).
47. Сучасне становище Болгарії.
48. Сучасне становище південнослов'янських народів.
49. Сучасне становище Польщі.
50. Сучасне становище Чехії і Словаччини.

Кожне питання у білеті оцінюється в 10 балів.

Приклад екзаменаційного білету

ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ

Рівень вищої освіти перший: бакалаврський
Спеціальність 032 «Історія та археологія»
Семестр 8
Навчальна дисципліна «ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ КРАЇН»

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. Слов'янські племена в добу «Великого переселення народів».
2. Чеське суспільство за нових політичних реалій (друга половина XIX- початок XX ст.).
3. Сербія в Балканських війнах.
4. Становище хорватських земель у XVI ст.

Затверджено на засіданні кафедри історії
Протокол № _____ від _____ 20__ року

Завідувачка кафедри _____ Міронова І. С.
Екзаменатор _____ Підберезних І. Є.

7. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма:

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	12 семінарських занять. Максимальна кількість балів на семінарі – 4 (12*4)	48
2	Індивідуальне завдання	Оцінювання: 10 балів - написання есе, 2 бали – захист (10+2)	12
4	Екзамен	У кожному екзаменаційному білеті по 4 питання. Кожне питання оцінюється по 10 балів.	40
	Всього		100

Опитування та виступи на семінарських заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння здобувачів вищої освіти самостійно опрацьовувати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 4 бали. Критеріями для оцінювання виступають:

4 бали виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- у повному обсязі (на 100 %) підготував семінарське заняття, відповідно до змісту розкрив поставлену перед ним проблему;
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) запитання, при цьому під час підготовки використав додаткову літературу, добре ознайомився з конспектом лекції;
- правильно (без помилок) виконав вправу чи завдання, обґрунтував хід власних думок.

3 бали виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував 75 % семінарського заняття, відповідно до змісту розкрив поставлену перед ним проблему, але при цьому допустив неточності у формулюванні визначень, понять і явищ,
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки добре ознайомився з конспектом лекції, але не користувався додатковою літературою,
- загалом правильно виконав вправу чи завдання, допустивши 1-2 помилки, проте обґрунтував хід власних думок.

2 бали виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував 50 % семінарського заняття, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок, або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища;
- дав неповну (часткову) відповідь на контрольне (-і) питання, що потребувало суттєвих доповнень чи коментарів з боку викладача чи інших здобувачів вищої освіти, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури, погано ознайомився з конспектом лекції;
- виконав вправу чи завдання зі значною кількістю помилок або неточностей, не зміг обґрунтувати (або частково обґрунтував) хід власних думок.

0-1 бал виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував семінарське заняття в обсязі, меншому за 25 %, відповідно до змісту не розкрив поставленої перед ним проблеми або відмовився відповідати;
- дав неправильну (нелогічну) відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури або відмовився відповідати;
- неправильно (зі значною кількістю помилок чи неточностей) виконав вправу чи завдання, не зміг пояснити хід виконання або зовсім не виконав вправи чи завдання.

Критеріями оцінювання самостійної роботи (індивідуально науково-дослідних робіт) виступають:

- повнота розкриття матеріалу (50 % оцінки);
- правильність застосування одержаних теоретичних знань на практиці (25 % оцінки);
- обґрунтованість висновків (25 % оцінки).

Критерії оцінювання індивідуально науково-дослідної роботи

- **9-12 балів** виставляється якщо виконані всі вимоги до написання есе; позначена проблема та обґрунтована її актуальність; зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему та логічно викладені авторські судження та оцінки; кожен аргумент підтверджений не менш ніж двома конкретними історичними прикладами чи спиратися на історичні джерела, що дозволяють використати їх як основу для аргументу; сформульовано висновки; тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотриманні вимоги до зовнішнього оформлення. Список використаних джерел налічує не менше 15 наукових джерел, у тому числі наукові статті, монографії. Есе супроводжується наочною: наприклад, презентацією, інфографікою, відео, фото, географічними картами, малюнками, музикою, таблицями тощо. Відсутність плагіату.
- **7-8 балів** виставляється, якщо основні вимоги до есе виконані, але при цьому допущені незначні недоліки. Зокрема, не витриманий обсяг есе; є упущення в оформленні.
- **5-6 балів** виставляється, якщо основні вимоги до есе виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг есе; є упущення в оформленні.
- **3-4 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання есе. Зокрема, тема висвітлена лише частково. Відсутній висновок.
- **1-2 бали** виставляється якщо є істотні відступи від вимог до написання есе. Зокрема, допущені фактичні помилки у змісті есе, відсутній висновок.
- **0 балів** виставляється, якщо тема есе не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми.

Критерії оцінювання екзамену:

- **40 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при глибоких та всебічних знаннях проблеми, грамотному та злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко та правильно робити умовиводи, використовуючи при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні та глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;
- **35-39 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при глибоких та всебічних знаннях проблеми, грамотному та злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко та правильно робити умовиводи, використовуючи при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо здобувачем вищої освіти дані правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;
- **30-34 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання екзаменаційного білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;
- **25-29 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання екзаменаційного білету, уміння підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять та категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна – дві несуттєві помилки;
- **20-24 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти, якщо відповіді на теоретичні питання неповні, допущені неточності у формулюваннях та логічні похибки;
- **15-19 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання екзаменаційного білету, які свідчать про неправильне розуміння суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання та нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;
- **0-14 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання та нерозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

Заочна форма:

№	Вид діяльності (завдання)	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів
1	Семінарські заняття	4 семінарських занять. Максимальна кількість балів на семінарі – 12 (4*12)	48
2	Контрольна робота	Написання есе: 10 балів - написання есе, 2 балів – захист (10+2)	12
3	Екзамен	У кожному екзаменаційному білеті по 4 питання. Кожне питання оцінюється по 10 балів.	40
	Всього		100

Опитування та виступи на групових заняттях – форма контролю, яка дозволяє оцінити вміння здобувачів вищої освіти самостійно опрацьовувати матеріал та викладати його, відповідати на запитання викладача та колег. Максимальна оцінка за відповідь на семінарському занятті – 10 балів. Критеріями для оцінювання виступають:

9-12 балів виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- у повному обсязі (на 100 %) підготував семінарське заняття, відповідно до змісту розкрив поставлену перед ним проблему;
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) запитання, при цьому під час підготовки використав додаткову літературу, добре ознайомився з конспектом лекції;
- правильно (без помилок) виконав вправу чи завдання, обґрунтував хід власних думок.

6-8 балів виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував 75 % семінарського заняття, відповідно до змісту розкрив поставлену перед ним проблему, але при цьому допустив неточності у формулюванні визначень, понять і явищ,
- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки добре ознайомився з конспектом лекції, але не користувався додатковою літературою,
- загалом правильно виконав вправу чи завдання, допустивши 1-2 помилки, проте обґрунтував хід власних думок.

4-5 балів виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував 50 % семінарського заняття, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок, або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища;
- дав неповну (часткову) відповідь на контрольне (-і) питання, що потребувало суттєвих доповнень чи коментарів з боку викладача чи інших здобувачів вищої освіти, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури, погано ознайомився з конспектом лекції;
- виконав вправу чи завдання зі значною кількістю помилок або неточностей, не зміг обґрунтувати (або частково обґрунтував) хід власних думок.

0-3 бали виставляється здобувачеві вищої освіти, якщо він:

- підготував семінарське заняття в обсязі, меншому за 50 %, відповідно до змісту не розкрив поставленої перед ним проблеми або відмовився відповідати;
- дав неправильну (нелогічну) відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури або відмовився відповідати;
- неправильно (зі значною кількістю помилок чи неточностей) виконав вправу чи завдання, не зміг пояснити хід виконання або зовсім не виконав вправи чи завдання.

Критеріями оцінювання контрольної роботи виступають:

- повнота розкриття матеріалу (50 % оцінки);
- правильність застосування одержаних теоретичних знань на практиці (25 % оцінки);
- обґрунтованість висновків (25 % оцінки).

Критерії оцінювання контрольної роботи

- **10-12 балів** виставляється якщо виконані всі вимоги до написання есе; позначена проблема та обґрунтована її актуальність; зроблено короткий аналіз різних точок зору на дану проблему та логічно викладені авторські судження та оцінки; кожен аргумент підтверджений не менш ніж двома конкретними історичними прикладами чи спиратися на історичні джерела, що дозволяють використати їх як основу для аргументу; сформульовано висновки; тема розкрита повністю, витриманий обсяг, дотриманні вимоги до зовнішнього оформлення. Список використаних джерел налічує не менше 15 наукових джерел, у тому числі наукові статті, монографії. Есе супроводжується наочністю: наприклад, презентацією, інфографікою, відео, фото, географічними картами, малюнками, музикою, таблицями тощо. Відсутність плагіату.

- **8-9 балів** виставляється, якщо основні вимоги до есе виконані, але при цьому допущені незначні недоліки. Зокрема, не витриманий обсяг есе; є упущення в оформленні.

- **5-7 балів** виставляється, якщо основні вимоги до есе виконані, але при цьому допущені значні недоліки. Зокрема, є неточності у викладі матеріалу; відсутня логічна послідовність в судженнях, не витриманий обсяг есе; є упущення в оформленні.
- **4 балів** виставляється, якщо є істотні відступи від вимог до написання есе. Зокрема, тема висвітлена лише частково. Відсутній висновок.
- **3 бали** виставляється якщо є істотні відступи від вимог до написання есе. Зокрема, допущені фактичні помилки у змісті есе, відсутній висновок.
- **1-2 бали** виставляється, якщо тема есе не розкрита, виявляється істотне незрозуміння проблеми.

Критерії оцінювання екзамену:

- **40 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при глибоких та всебічних знаннях проблеми, грамотному та злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко та правильно робити умовиводи, використовуючи при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо дані правильні, повні та глибокі відповіді на всі теоретичні питання відповідно до навчальної програми дисципліни, немає помилок у виконанні, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності;
- **35-39 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при глибоких та всебічних знаннях проблеми, грамотному та злагодженому логічно їх викладі, досконалому володінні понятійним апаратом, умінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, здатності швидко та правильно робити умовиводи, використовуючи при аналізі сучасних явищ теоретичні положення на основі вивчення основної та додаткової літератури; якщо здобувачем вищої освіти дані правильні, повні відповіді на всі теоретичні питання індивідуального завдання відповідно до навчальної програми дисципліни, матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені незначні похибки при відповіді;
- **30-34 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти при твердому і досить повному знанні проблеми, відсутності характерних неточностей при відповідях на питання екзаменаційного білета та на поставлені додаткові питання, умінні в основному пов'язувати теоретичний матеріал з практичними завданнями, стоять в сучасних умовах, володінні понятійним апаратом, знанні основної літератури; якщо на запропоновані теоретичні питання дані правильні, але неповні відповіді; матеріал викладено грамотною мовою з дотриманням логічної послідовності, однак допущені несуттєві похибки або неточності у відповідях, допущена незначна помилка;
- **25-29 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при достатньому знанні навчального матеріалу, відсутності грубих помилок при відповідях на питання екзаменаційного білету, уміння підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, знанні основних понять та категорій; якщо відповіді на теоретичні питання в цілому правильні, але неповні, допущені неточності у формулюваннях і логічні похибки, допущені одна – дві несуттєві помилки;
- **20-24 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти, якщо відповіді на теоретичні питання неповні, допущені неточності у формулюваннях та логічні похибки;
- **15-19 балів** виставляються здобувачеві вищої освіти при наявності грубих помилок у відповідях на теоретичні питання екзаменаційного білету, які свідчать про неправильне розуміння суті проблеми, невмінні підкріплювати теоретичні знання практичними висновками, незнанні основного категоріального апарату, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, свідчать про незнання та незрозуміння відповідних розділів програмного матеріалу;
- **0-14 бали** виставляються здобувачеві вищої освіти, якщо відповіді на теоретичні питання містять грубі помилки, які свідчать про незнання та незрозуміння відповідних розділів програмного матеріалу.

8. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

9. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. К.: Дух і Літера, 2000.
2. Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до XX ст.): Курс лекцій / За ред. В.І.Ярового. К.:Либідь, 2007.
3. Історія Центрально-Східної Європи. Львів, 2001.
4. Кріль М.М. Історія країн Центрально-Східної Європи: Навч. посіб. К.: Знання, 2008.
5. Магочій, П. Ілюстрована історія України. / П -Р Магочій; пер. з англ. С. Біленького. К.: Критика, 2012. 448 с.: іл.
6. Нариси історії Росії / За заг. ред. О. Чубар'яна. К.: Ніка-Центр, 2007.
7. Пугач Є. П., Страшнюк С. Ю. Історія західних та південних слов'ян XX ст. / Посібник. Харків, 1998.
8. Снайдер Т. Перетворення націй. Польща, Україна, Литва, Білорусь 1569-1999. / наук. ред. К. Дуса, літ. ред. Л. Лисенко; перекл. з англ. А. Котенко, О. Надтока. 2-е видання. К. : Дух і літера, 2016. 464 с.: іл.
9. Снайдер Т. Чорна земля. Голокост як історія і застереження. / Т Снайдер; наук. ред. к.іст.н. В. Склокін; перекл. з англ. П. Білак, О. Камишникова, Т. Родонова. К. : Арт книга, 2017. 394 с.: іл.
10. Яровий В. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн. XX століття. К.,2005.
11. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян у XX ст.: Курс лекцій. К.: Либідь, 2008.

Додаткові:

1. Баран З., Кріль М. Історія Югославії (1918-1990) / Текст лекцій. Львів, 1997.
2. Верт Н. Історія радянської держави 1919-1991. Рівне, 2001.
3. Всесвітня історія 1939-1998. Навч. посібник для 11 класу. К., 2000
4. Манусевич О. Я. Нариси з історії Польщі. К.,2009.
5. Мартін Маля. Радянська трагедія: історія соціалізму в Росії. 1917-1991 рр. К., 2000.
6. Стрельчук Н. Македонія: нарис історії національно-визвольного руху (остання третина XIX- поч. XXст.). Чернівці, 1999.

Електронні ресурси:

1. <http://www.history.org.ua/>
2. <http://www.history.org.ua/?litera&askAbout=journal>
3. <http://www.history.org.ua/?litera&askAbout=socium>
4. <http://www.belhistory.com/>
5. <http://cyndislist.com/> Encyclica: Энциклопедия энциклопедий / Encyclica: Енциклопедія енциклопедій
6. <http://encyclica.narod.ru/nes.htm> Encyclopedia.com – портал енциклопедій / Encyclopedia.com – портал енциклопедій
7. <http://www.encyclopedia.com/> European Network in Universal and Global History (ENIUGH) / Європейська мережа всесвітньої та глобальної історії
8. http://www.unileipzig.de/~eniugh/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=1&Itemid=46 H-net: Humanities and Social Sciences Online / H-мережа з питань гуманітарних та суспільних наук онлайн
9. <http://www.h-net.org/> HISTORIA.ORG.PL / Польський історичний портал
10. <http://www.historia.org.pl/> Historians.in.ua
11. <http://www.historians.in.ua/>